

Recepcija židovske književnosti u Hrvatskoj

U prostorijama Hrvatske kulturne zaklade i Hrvatskog slova predavanje o Recepciji židovske književnosti u Hrvatskoj 15. veljače održao je Đuro Vidmarović, književnik i predsjednik Društva hrvatskih književnika. Tribinu je vodio glavni urednik Hrvatskoga slova Stjepan Šešelj, a odabrane pjesme židovskih književnika čitao je glumac Niko Pavlović

Židovska književnost je vrlo širok pojam. S jedne strane pod tim pojmom možemo podrazumijevati cjelokupnu književnu baštinu židovskoga naroda, a s druge strane književna djela koja obrađuju tematiku koja se tiče Židova i Izraela.

U prvom slučaju morali bi se upustiti u veliku rasčlambu problematike koja u sebi uključuje Stari zavjet, sve tekstove proizašle iz Tore (Petoknjižja), cjelokupnu Rabinsku književnost i cjelokupnu židovsku odnosno hebrejsku svjetovnu književnost.

I drugi slučaj je vrlo kompleksan. Tematika Židova i židovstva te Palestine i Izraela vrlo je široka i u hrvatskoj književnosti traje od samih početaka naše narodne pismenosti. Uostalom, kao i u prvom slučaju, jer moramo prihvatiti činjenicu da je i Novi zavjet u izvornom smislu književna baština židovskoga naroda.

Treći moment koji usložnjava ovu temu je pitanje, mislimo li na židovsku književnost judaističkog usmjerenja, odnosno vjerskog sadržaja oslonjenog na Toru i cjelokupnu izvedenu literaturu, ili mislimo na tzv. svjetovnu židovsku književnost, odnosno književnost koja prati literarne trendove na svoj način slične onima kod drugih naroda.

Četvrti moment tiče se jezika. Naime, židovska književna baština nastala je na nekoliko jezika. Najstariji tekstovi pisani su na antičkom hebrejskom jeziku, na aramejskom i grčkom, a zatim i na latinskom jeziku. Nakon istjerivanja iz Judeje i raseljavanja židovskoga naroda širom Rimskoga Carstva, pa i izvan njegovih granica, tijekom stoljeća formirala su se dva posebna židovska narodna, ali i književna jezika: jedan na Iberijskom poluotoku nastao pod utjecajem španjolskih govora koji je poznat pod nazivom ladino ili judeoespanol. Drugi je židovski govor nastao u središnjoj i istočnoj Europi na podlozi njemačkog jezika, uz miješanje sa slavenskim govorima, i dakako, na bazi biblijskog ivrita. Taj se jezik naziva jidiš. Na oba jezika stvorena je vjerska, ali i svjetovna književnost. Tek u 19. stoljeću, jačanjem židovskog nacionalnog identiteta, poglavito nakon ustrojavanja cionističkog pokreta, razvija se među židovskom inteligencijom svijest o potrebi stvaranja novog židovskoga jezika koji će biti zajednički svim raspršenim dijelovima naroda. Dakako, osim ladina i jidiša razvili su se i neki lokalni židovski govori kao npr. buharski, kavkaski ili jemenski, te govori Židova koji su se nastanili u arapskim zemljama.

Nas u ovom slučaju zanima židovska književnost i židovska problematika nastala na suvremenom ivritu ili novohebrejskom ivritu. Taj se jezik počeo razvijati među intelektualcima u 19. stoljeću a začetnikom se smatra estonski Židov Eliezer Ben-Jehuda rođen kao Eliezer Yitzhak Perelman (Luzki, 7. siječnja 1858.-Jeruzalem, 16. prosinca 1922.). S pravom ga se smatra utemeljiteljem modernoga židovskog jezika. Rođen je na prostoru današnje Bjelorusije (u njegovo vrijeme Litve). Naučio je hebrejski jezik na židovskome vjeronauku. Studirao je na pariškoj Sorboni. Godine 1881. (dakle, prije Prve alije koja je počela 1882.), emigrirao je u Palestinu, koja je tada još bila pod vlašću Otomanskog Carstva. Želio je obnoviti hebrejski jezik, umjesto kojega se u Palestini, među Židovima koji su ondje boravili iz vjerskih razloga, govorio jidiš. Tražio je izvorne govornike hebrejskoga jezika. Sa ženom Devorom, učio je svoga sina moderni hebrejski jezik, te je on bio prvi govornik, kojemu je moderni hebrejski bio materinski jezik. Suočio se sa izazovom, da za mnoge moderne pojmove ne postoje hebrejske riječi, npr. za struju, zrakoplove i slično. Ben-Yehuda je stoga smišljao nove riječi neologizme i napisao rječnik hebrejskog jezika. Dana 29. studenoga 1922. Velika Britanija je uspostavila protektorat na Palestinom, a zahvaljujući naporima Ben-Yehude i njegovih suradnika, za službeni jezik u židovskim kibucima, školama i javnome životu izabran je hebrejski jezik i tako je zaživio i u službenoj upotrebi. Nekoliko tjedana kasnije preminuo je u dobi od 64 godine od posljedica tuberkuloze.